

ропетровської області та шляхи залучення молоді до їх вирішення. Інф.-метод. Матеріали конференції. – Д., 2003. – С. 4–89, 93–97.

Надійшла до редколегії 01.12.08

УДК 911.375

Н.О. Подорожко

Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Обґрунтовано актуальність і розглянуто теоретичні основи стосовно географічного аналізу видавничо-поліграфічного комплексу України. Представлено аналіз основних показників стану видавничої галузі в динаміці за 2000–2007 рр. У більш розгорнутому вигляді подано стан комплексу за 2007 р. у цілому по Україні та по окремих регіонах.

Вступ. Глобалізація інформаційного простору і зростання ролі інформаційних ресурсів у розвитку соціально-економічних систем обумовили актуальність дослідження видавничо-поліграфічного комплексу. Підприємства цього комплексу задовольняють інформаційні, наукові, освітні та культурні потреби суспільства, сприяють розвитку продуктивних сил і формуванню ринкових відносин у регіонах.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний економіко-географічний аналіз видавничо-поліграфічного комплексу України на основі оцінки особливостей сучасного стану галузі, динаміки і тенденцій її розвитку у країні в цілому та за регіонами.

Викладення основного матеріалу. Необхідність виділення сфери друкарства в окремих народногосподарський комплекс було обґрунтовано професором економіки Р.М. Машталіром у 70-х рр. ХХ ст. [3]. Термін «видавничо-поліграфічного комплекс» дуже швидко увійшов у науковий обіг і продовжує функціонувати до сьогодні.

У результаті аналізу існуючих теоретичних розробок з питань вивчення ВПК, виявлено, що галузь складається з трьох основних ланок, а саме: видавнича справа, поліграфічна діяльність, розповсюдження продукції комплексу.

Поняття «видавнича справа» згідно з Законом України «Про видавничу справу» являє собою сферу суспільних відносин, що поєднує у собі організаційно-творчу та виробничо-господарську діяльність юридичних і фізичних осіб, зайнятих створенням, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції. Крім того, зазначено, що видавнича справа має три складові частини: а) видавнича діяльність – сукупність організаційних, творчих, виробничих заходів, спрямованих на підготовку і випуск у світ видавничої продукції; б) виготовлення видавничої продукції – виробничо-технологічний процес відтворення визначеним тиражем видавничого оригіналу поліграфічними чи іншими технічними засобами; в) розповсюдження видавничої продукції – доведення видавничої продукції до споживача як через торговельну мережу, так й іншими способами.

Об'єктом видавничої справи є видавнича продукція, яку в різних джерелах класифікують за рядом ознак [3; 4]. Зведену класифікацію ознак представлено на рис. 1.

Підприємства, які здійснюють видавничу та поліграфічну діяльність, об'єднані одним зовнішнім середовищем – вони функціонують на ринку друкованої продукції, що зумовлює їх взаємозалежність і необхідність взаємодії, викликає наявність схожих завдань і принципів їх вирішення.

Важливим моментом аналізу видавничо-поліграфічного комплексу є дослідження тенденцій по обсягу виробництва основних видів продукції в натуральних одиницях. Загально визнаними показниками динаміки книговидання є кількість назв (одиниць друку) виданих книг і брошур, який характеризує різноманіття друкованих видань і їхній наклад.

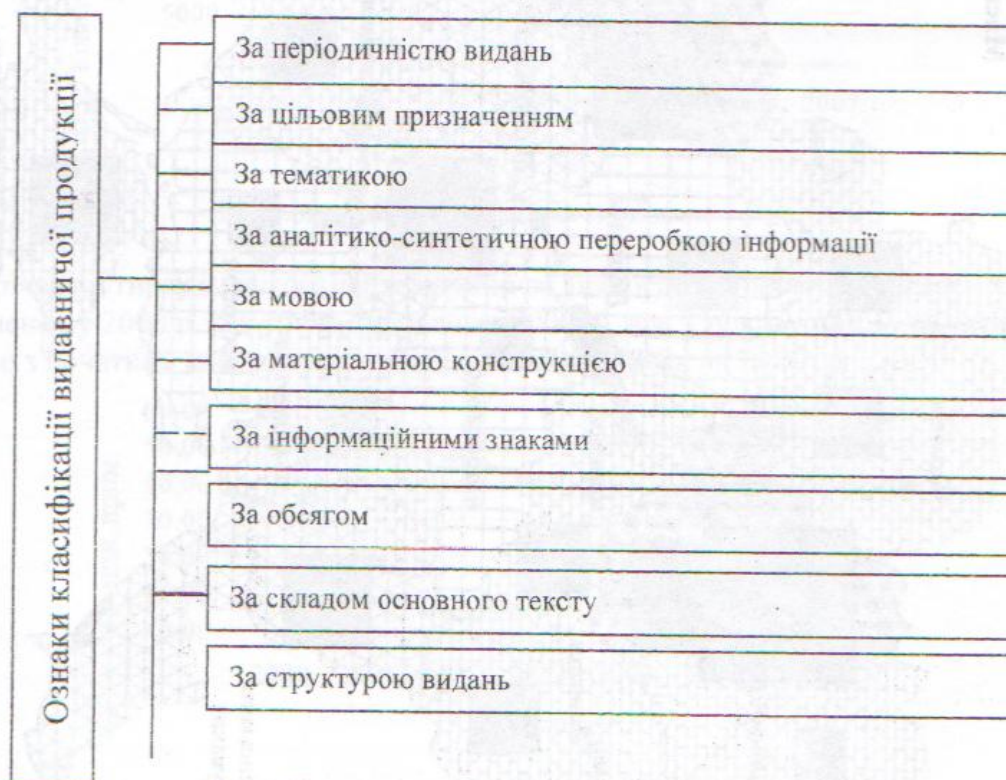

Рис. 1. Класифікаційні ознаки видавничої продукції

У 2007 році в Україні було надруковано 32037 одиниць видавничої продукції, серед яких на неперіодичні видання припадає 26732 або 83,4 %. Зокрема, питома вага книжкових видань сягає 67,2 %. Так, у 2007 році видано 17987 назв книг і брошур загальним тиражем 56 млн. 111,7 тис. пр., що становить 1,17 книги на одного жителя України [1]. У порівнянні з аналогічними даними за 2006 р. випуск друкованих видань становить: за назвами – 113,4 %, за тиражами – 103,5 % [1; 2].

За даними Книжкової палати України [1] автором було складено карту «Випуск видавничої продукції в регіонах України у 2007 р.» (рис. 2), на якій проілюстровано загальний тираж книжкових видань і питома вага регіонів у випуску видань за назвами. Так, безперечним лідером за обсягом тиражів є м. Київ – 22,39 млн. прим., що складає майже 50 % від загальних тиражів в Україні. Також значними книговидавцями є Харківська та Донецька області (19, 38 та 9,0 млн. прим. відповідно). Найменш відзначились Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Херсонська області та м. Севастополь, де річний тираж не перевищує 100 тис. видань. Левова частка у виданні книжок і брошур за назвами належить м. Києву – 33,2 %. Близько п'ятої частки (19,7%) припадає на Харківську область.

Масштаб 1:3 500 000

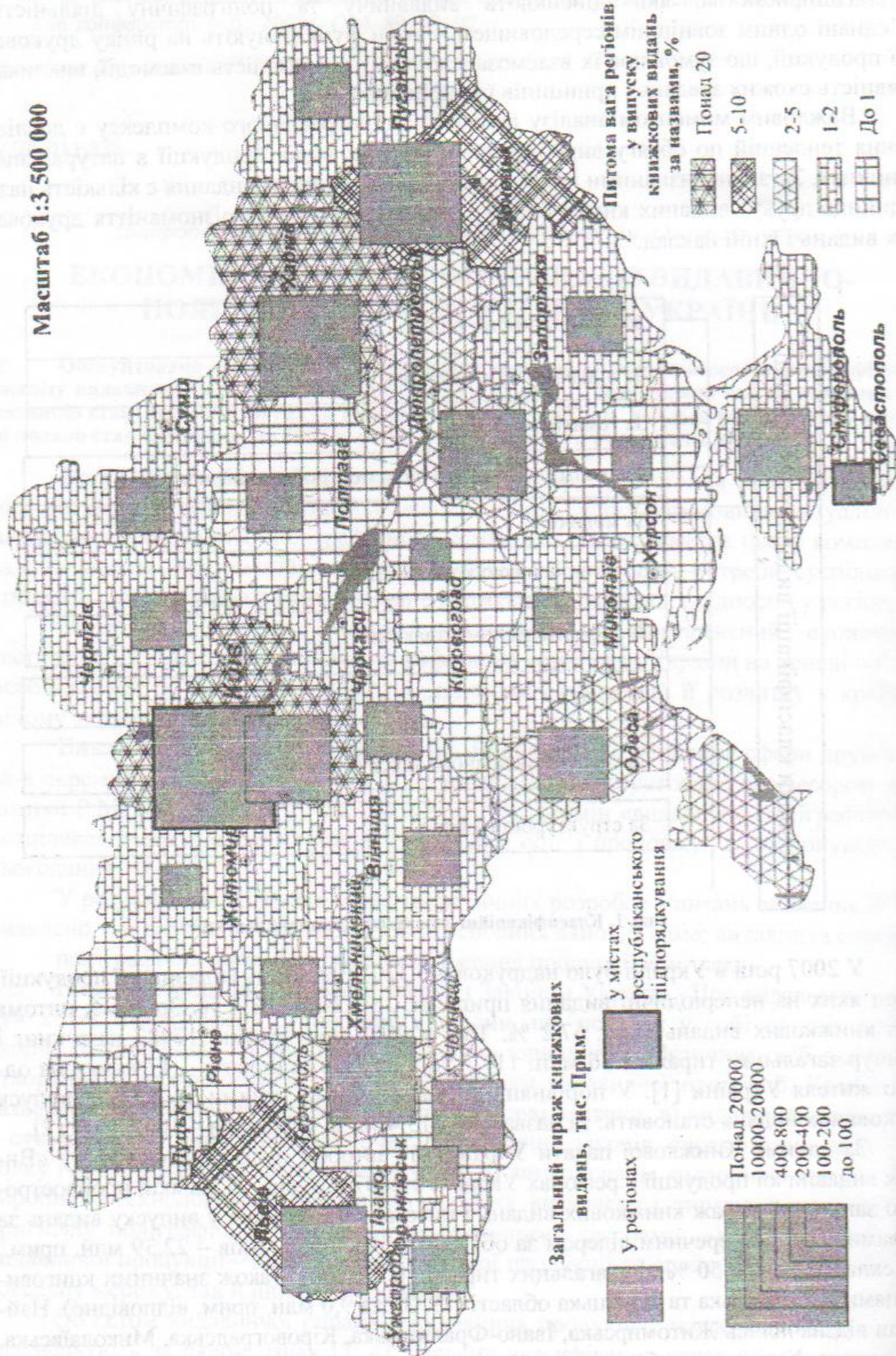

Рис. 2. Випуск видавничої продукції в регіонах України у 2007 р.

Питома вага інших регіонів України за даним показником не перевищує 5 %. Порівнюючи книговидання за останні вісім років, бачимо стійку позитивну тенденцію книгодрукування за назвами – від 7749 друк. од. у 2000 до 17387 друк. од. у 2007 році (рис. 3). Тобто випуск книг і брошур за період виріс більше, ніж у 2,2 рази.

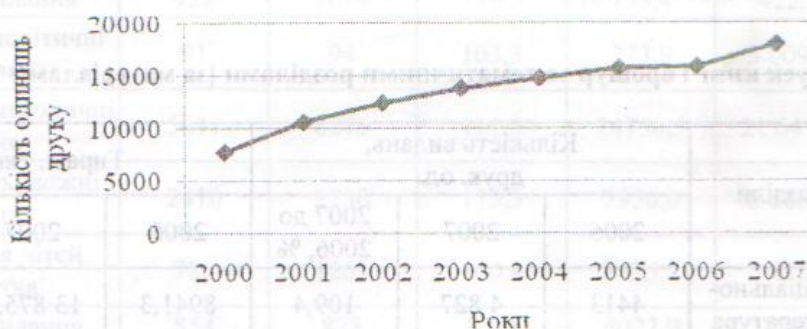

Рис. 3. Динаміка книговидання за назвами

У річному тиражі друкованої продукції за аналогічний період мало місце різке зменшення у 2003 р. (на 10 % порівняно з 2000р.), але в цілому на кінець періоду порівняно з початком спостерігається збільшення тиражів на 29 % (рис.4).

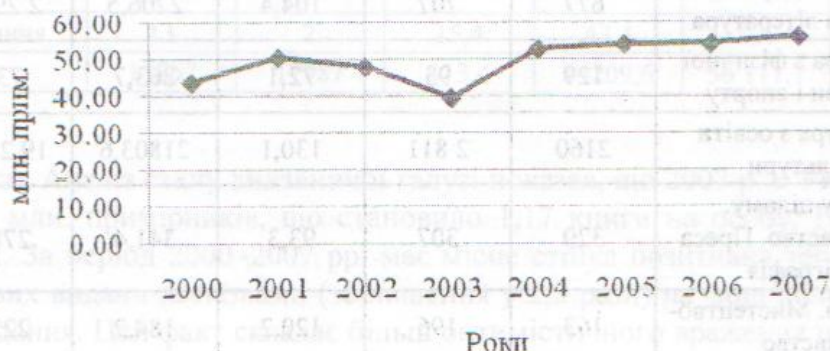

Рис. 4. Динаміка книговидання за тиражами

Найбільш вагомі частини тиражів за тематикою в 2007 р. становили видання з освіти та культури (близько 19,3 млн. пр.) і політичного та соціально-економічного напрямку (понад 13,8 млн. пр.), на які припадає 34,4 і 24,7 % відповідно (табл. 1). Майже 20 % припадає на художню і дитячу літературу, 8 % – на видання технічної тематики. Частка видань усіх інших напрямків разом складає 11,2 %. Порівняно з 2006 роком, зменшилось тиражування книг і брошур природно-наукової, філологічної, художньої, поліграфічної тематики, видання з освіти і культури, універсального змісту. Значно зменшилось видання літератури з фізичної культури і спорту (у 3,6 рази). Навпаки ж збільшився випуск літератури технічного, політичного і соціально-економічного, медичного, мистецтвознавчого, дитячого призначення. Така тенденція може свідчити про збільшення і зменшення попиту на видання відповідних напрямків. Що стосується змін кількості видань за назвами, то порівняно з попереднім роком література майже всіх тематичних розділів, окрім фізичної культури і спорту, друку і книгознавства, універсального змісту, має позитивну динаміку.

За цільовим призначенням найбільшу частину тиражів (понад 21,6 млн. пр. або 38,6 %) становлять навчальні видання, методичні посібники для загальноосвітньої школи, вищих навчальних закладів і системи професійно-технічної освіти

(табл. 2). У порівнянні з 2006 роком скоротились тиражі переважної більшості цільових напрямків. Найбільш яскраву позитивну динаміку мають видання громадсько-політичного і релігійного змісту, обсяг випуску яких збільшився в 11 і 5,6 разів відповідно. У змінах випуску книг і брошур за кількістю назв спостерігається позитивна тенденція.

Таблиця 1

Випуск книг і брошур за тематичними розділами [за матеріалами 1,2]

Тематичні розділи	Кількість видань, друк. од.			Тираж, тис. пр.		
	2006	2007	2007 до 2006, %	2006	2007	2007 до 2006, %
Політична і соціально-економічна література	4413	4 827	109,4	8941,3	13 875,7	155,2
Природничо-наукова література	1184	1 242	104,9	2039,1	1 131,5	55,5
Технічна література	2380	2 463	103,5	4234,9	4 485,5	105,9
Сільськогосподарська література	330	371	112,4	703,9	780,3	110,9
Охорона здоров'я. Медична література	677	707	104,4	2206,5	2 295,4	104,0
Література з фізичної культури і спорту	129	93	72,1	263,7	73,2	27,8
Література з освіти і культури	2160	2 811	130,1	21803,6	19 292,0	88,5
Друк у цілому. Книгознавство. Преса Поліграфія	329	307	93,3	341,4	278,8	81,7
Мистецтво. Мистецтвознавство	163	196	120,2	184,2	222,4	120,7
Література з філологічних наук	828	958	115,7	1517,5	1 209,6	79,7
Художня література. Фольклор	2410	2 730	113,3	7956,0	6 688,2	84,1
Дитяча література	786	1 261	160,4	3525,7	5 478,6	155,4
Література універсального змісту	78	21	26,9	491,8	300,5	61,1
Разом	15867	17 987	113,4	54209,6	56 111,7	103,5

Таблиця 2

Випуск книг і брошур за цільовим призначенням [за матеріалами 1,2]

Тематичні розділи	Кількість видань, друк. од.			Тираж, тис. пр.		
	2006	2007	2007 до 2006, %	2006	2007	2007 до 2006, %
1	2	3	4	5	6	7
Наукові видання	2537	2700	106,4	1528,4	1 107,3	72,1
Науково-популярні видання	1159	1296	111,8	5741,5	5 062,7	88,2

1	2	3	4	5	6	7
Нормативно-практичні видання	811	878	108,3	1809,9	1 112,8	61,5
Офіційні видання	922	1019	110,5	1799,4	422,5	52,9
Громадсько-політичні видання	91	94	103,3	273,9	3 009,8	1098,9
Навчальні та методичні видання	5611	6276	111,9	24750,5	21 647,3	87,5
Літературно-художні видання	2410	2730	113,3	7956,0	6 688,2	84,1
Видання для дітей та юнацтва	786	1261	160,4	3525,7	5 478,6	155,4
Довідкові видання	854	828	97,0	4022,9	2 899,4	72,1
Інформаційні видання	23	17	73,9	31,3	57,3	183,1
Бібліографічні видання	199	146	73,4	74,5	39,8	53,4
Література релігійного змісту	247	441	178,5	911,6	5 132,4	563,0
Видання для організації дозвілля	204	299	146,6	2740,6	3 453,2	126,0
Рекламні видання	13	2	15,4	43,4	0,4	0,9
Разом	15867	17987	113,4	54209,6	56 111,7	103,5

Висновки. Аналіз стану видавничої галузі показав, що 2007 р. в Україні було видано 56, 11 млн. примірників, що становило 1,17 книги на особу. Показник є вкрай низьким. За період 2000–2007 рр. має місце стійка позитивна тенденція випуску книжкових видань за назвами (збільшення у 2,2 рази) на фоні коливання тиражів книговидання. Цей факт складає більш оптимістичного враження щодо стану і перспектив вітчизняного книговидання.

Бібліографічні посилання

1. Випуск видавничої продукції в Україні у 2007 році // www.uabooks.info
2. Випуск видавничої продукції в Україні у 2006 році // www.uabooks.info
3. Дурняк Б.В. Видавничо-поліграфічна галузь України: стан, проблеми, тенденції / Б.В. Дурняк, А.М. Штангрет, О.В. Мельников – Львів, 2006. – 274 с.
4. Сенченко М. Маємо те, що маємо / М. Сенченко // Друкарство. – №3, 2004. – С. 5–11.

Надійшла до редколегії 09.11.08.